לך לך ב

א. דער רמב"ם [1] בשעת ער רעכנט אויס די מצות וועלכע זיינען געווען פאַר מ"ת — ביי אדה"ר, נח, אברהם, יצחק, יעקב און עמרם — שרייבט ער: „ויצחק הפריש מעשר". און דער ראב"ד קריגט אויף אים און זאָגט אַז אברהם הפריש מעשר. זאָגן מפרשים [2], אַז דער מקור פון רמב"ם'ס דיעה איז דער פסוק [3] „וימצא בשנה ההיא מאה שערים", וואָס רז"ל [4] זיינען מפרש אַז „מדד אותה מפני המעשרות". און דער מקור לדעת ה־ראב"ד איז פון דעם בפירושן פסוק [5] „ויתן לו מעשר מכל" [6].

שטעלט זיך די קשיא: וויבאַלד אַז מען געפינט שוין מעשר ביי אברהם'ן, איז פאַרוואָס זאָגט דער רמב"ם „ויצחק הפריש מעשר"?

[פאַראַן מפרשים וואָס לערנען אַז „ויתן לו מעשר מכל" מיינט ניט אַז אברהם האָט געגעבן מעשר צו מלכי צדק'ן [7], נאָר אַז מלכי צדק האָט געגעבן מעשר צו אברהם'ן [8], וואָס דאָן איז אברהם געווארן דער כהן [9].

דאָס פאַרענטפערט אָבער נאָר וואָס דער רמב"ם זאָגט ניט „אברהם הפריש מעשר". ס'איז אָבער קיין תירוץ ניט אויף דעם וואָס ער זאָגט „ויצחק הפריש מעשר": וויבאַלד אַז אויך שוין פאַר יצחק'ן האָט מען אָפגעשיידט מעשר [10], איז ווי קען מען עס רעכענען צווישן די מצות וועלכע זיינען נתחדש געווארן דורך יצחק'ן?].

---

1) הל' מלכים רפ"ט.

2) רדב"ז, כס"מ, מגדל עוז.

3) תולדות כו, יב.

4) ב"ר פס"ד, ו (הובא גם בפירוש"י עה"ת שם).

5) פרשתנו יד, כ.

6) במגדל עוז שם „מדרשות חלוקות הם כו'" ומפרש שהראב"ד לא ס"ל הדרשה שהאומד דיצחק למעשרות הי'. ודבריו צע"ג. כי בפשטות, כוונת הראב"ד בהשגתו על הרמב"ם הוא (א) על שלא מנה הפרשת מעשר עם המצות דאברהם, (ב) על מה שמנה מצוה זו בין המצות שנתחדשו ע"י יצחק. אבל גם לדעת הראב"ד י"ל שהאומד דיצחק למעשרות הי', והרי כן דעת רש"י (תולדות כו, יב) ורמב"ן (שם כו, ה) שה־ביאו הדרשה שהאומד דיצחק למעשרות הי' — אף שפירשו (לך לך יד, כ) שאברהם נתן מעשר.

7) כי לא הי' לו ממה ליתן שהרי אמר „אם מחוט גו'" (מגדל עוז שם. רד"ק בשם אביו. מקומות שנסמנו בהערה 9). ולדעת הראב"ד שאברהם הפריש מעשר — יש לומר שס"ל (א) שאברהם נתן מעשר „מכל אשר לו" ולא מן השבי (כדפירש"י שם — ראה ריב"א וגו"א שם). (ב) שכיון שהשלל נקנה לאברהם, אלא שויתר עליו למלך סדום — ויתר רק על שלו אבל לא על המעשר שהוא לגבוה (ריב"א, פירוש טור הארוך, אוה"ח (פסוק כא) וראה גם רמב"ן כאן).

8) בזוהר (ח"א פז, ב) שהקב"ה נתן מעשר לאברהם. אבל גם לפי פירוש זה מוכח שקיימו אז מצות מעשר למטה, כי מצותיו של הקב"ה הם ע"י שהאדם מקיים המצות (תו"א לד, ד).

9) ריב"א. פירוש טור הארוך בשם „יש מפרשים". חזקוני.

10) אין לתרץ כי בכלל אין זה ענין מעשר שלנו, כ"א כמוש"כ הרד"ק בשם אביו (הובא גם בטור הארוך) שמלכי צדק אמר לאברהם „תוכל לקחת המעשר מן הכל.. כי כל מציל ממון חבירו המעשר הוא שלו על שטרח להצילו". כי א"א לפרש כן בדעת הרמב"ם כי [נוסף על שלפי"ז הו"ל לכתוב ששם תיקן דין זה (אף שבדוחק יש לתרץ שהרמב"ם מונה כאן רק מצות שזהיו קודם מ"ת ולא דינים)] ברמב"ם לא נמצא דין זה שהמציל ממון חבירו המעשר הוא שלו.

מפרשים ענטפערן [11], אַז היות ווי מד־ אורייתא גייען אַן מעשרות נאָר ביי גידולי קרקע, איז מוכרח אַז „ויתן לו מעשר מכל" וואָס שטייט ביי אברהם׳ען, איז געווען נ׳יט מצד מצות מעשר.

דער תירוץ איז אָבער ניט גלאַטיק מצד לשון הרמב״ם עכ״פ: ווייבאַלד אַז אברהם אבינו האָט מקיים געווען אויך מצות דרבנן [12], און מדרבנן עכ״פ [13] איז דאָ אַ חיוב גמור [14] צו געבן מעשר פון אַלע פאַרדינסטן [15], לייגט זיך דאָך צו זאָגן אַז דאָס וואָס ער האָט געגעבן „מעשר מכל", האָט ער עס געטאָן אַלס די מצות מעשר דרבנן (נאָר ניט בתור מצוה וחיוב לזרעו אחריו). ווייבאַלד אַזוי, איז דאָך מפורש בתורה אַז אברהם הפריש מעשר (עכ״פ בעצמו — כנ״ל). האָט דער רמב״ם שרייבענדיק „ויצחק הפריש מעשר" געדאַרפט אָנדייטן דעם חילוק פון אברהם׳ען בזה?

דער ביאור אין דעם איז: מיט „ויתן לו מעשר מכל" וואָס ווערט דערמאָנט נאָר דאָ, ווערט געמיינט — לדעת הרמב״ם [16] — אַז אברהם האָט געגעבן מעשר פון דעם שלל המלחמה וועגן וועלכער עס רעדט זיך דאָ. און ווי־ באַלד אַז אויסער פון דעם שלל וואָס ער האָט געזומען במלחמה, געפינט מען ניט אַז אברהם זאָל האָבן געגעבן מעשר, איז מסתבר צו זאָגן אַז אָט דער מעשר איז געווען בדוגמת מצות תרומת המכס [17] פון דעם שבי ומלקוח וואָס מ׳האָט גע־ נומען במלחמת מדין, וואָס די מצוה איז נ׳יט [18] נוהג לדורות. און דערפאַר זאָגט דער רמב״ם „ויצחק הפריש מעשר", ווייל יצחק איז דער ערשטער ביי וועמען מען געפינט אַז ער האָט אָפגשיידט דעם סאָרט מעשר וואָס איז געווארן אַ מצוה לדורות [19].

אין כאָטש אַז „קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה" [20] — זעט מען דאָך אָבער, אַז דער רמב״ם רעכנט דאָ נאָר יענע מצות וואָס וועגן זיי ווערט דערציילט בפירוש אין תורה [21].

ב. דער חילוק און אויפטו פון די עבודות (און מצות) וועלכע שטייען אין תורה ביי יעדן פון די אבות בפירוש, לגבי דעם וואָס קיימו כל התורה י״ל:

א) די ענינים וואָס שטייען בפירוש, האָט יעדערער פון די אבות זיי געטאָן מצד זיין ענין. ד. ה. אַז די עבודות וואָס זיינען מפורש ביי אברהם׳ען זיינען זיי פון קו החסד — מדתו של „אברהם או־ הבי״; די עבודות וואָס שטייען בפירוש ביי יצחק׳ן זיינען פון קו הגבורה — מדתו של יצחק (פחד יצחק); און די עבודות המפורשות ביי יעקב׳ן זיינען פון קו התפארת — מדתו של יעקב [22]. משא״כ די אַנדערע מצות (וועלכע שטיי־

11) רדב״ז בהל׳ מלכים שם.
12) יומא כח, ב.
13) מדרשת הספרי (הובא בתוד״ה עשר תענית ט, א — ובספרי שלפנינו ליתא) על הפסוק עשר תעשר, משמע קצת שהוא דאו־ רייתא. אבל צ״ע שלא נזכר זה בפוסקים. ואולי ס״ל שהוא רק אסמכתא.
14) ט״ז יו״ד סשל״א סקל״ב.
15) רמב״ם הל׳ מתנות עניים פ״ז ה״ה. טור ושו״ע יו״ד ר״ס רמט.
16) ודוקא לפירוש זה יומתק ההמשך בכתוב: אשר מגן צריך בידיך (הרכוש והנשים והעם) ויתן לו מעשר מכל (אשר מגן), משא״כ לדעת רש״י — הובאה לעיל הערה 7.

17) מטות לא, כח.
18) ספהמ״צ להרמב״ם שרש ג׳.
19) צפע״נ הל׳ מת״ע שם. וראה גם צפע״נ פרשתנו ע׳ נז.
20) קדושין פב, א. יומא שם.
21) וצפ״י סרה קושיית הלח״מ בהלכות מלכים שם.
22) ראה תו״א ותו״ח ר״פ תולדות.

ען ניט בפירוש), האָבן די אבות מקיים געווען מצד דעם ענין ההתכללות וואָס אַלע ספירות זיינען כלולות זו מזו [23].

ב) די מצות וואָס שטייען ביי די אבות בפירוש, זיי (בעיקר [24]) זיינען דער „סימן לבנים" ונתינת כח צו די מצות וואָס מיר זיינען מקיים לאחרי מ"ת [25]. וואָס דערפאַר ציילט דער רמב"ם ביי אברהם'ן בלויז מצות מילה און תפלת שחרית — כאָטש ער האָט מקיים געווען כל התורה כנ"ל — ווייל דוקא די מצות זיינען אויך איצטער זיך מתיחס צו אברהם'ן (הגם מקיים זיינען מיר זיי מצד דעם וואָס ניתנו למשה מסיני — ניט מצד אברהם'ן [26]) — דערמיט וואָס ער האָט אויף זיי געגעבן די נתינת כח.

ג. פון כל הנ"ל זיינען פאַרשטאַנדיק צוויי קעגנגעזעצטע ענינים אין „ויתן לו מעשר מכל" וואָס תורה דערציילט אויף אברהם'ן:

א) אַז די נתינת מעשר איז פון קו החסד. וואָס דערמיט איז זי אַנדערש פון אונזער הפרשת מעשר וואָס שטאַמט פון דעם וואָס „יצחק הפריש מעשר" וואָס (ככל מעשי יצחק) איז זי פון קו הגבורה.

ב) ואעפי"כ, איז אויך דער מעשר וואָס אברהם האָט געגעבן, גיט אַ געוויסן כח אויף דער מצוה פון הפרשת מעשר וואָס מיר זיינען מקיים איצטער, כאָטש אַז דער עיקר הנתינת כח אויף דער מצוה איז פון יצחק'ס הפרשת מעשר. (וואָרום וויבאַלד אַז אַלע (מצות) מעשה האבות וואָס תורה דערציילט, זיינען סימן לבנים, אַ נתינת כח צו אינזערע מצות, און תרומת המכס איז דאָך ניט נוהג לדורות, דאַרף מען זאָגן אַז „ויתן לו מעשר מכל" איז אַ נתינת כח ניט נאָר אַף אַ איינמאָליגן ענין פון מלחמת מדין און אויף וועלכן עס איז בשעת מעשה געקומען אַ ציווי מפורש ומפורט, נאָר (אויך) אויף אונזער מעשר — הנוהג לדורות).

ד. דער ביאור בכל הנ"ל איז:

די אַלגעמיינע באַדייטונג פון מצות מעשר וואָס מען דאַרף געבן צום לוי (און עד"ז מעשר כספים וואָס מען דאַרף געבן אויף צדקה) איז — „לה' [27] הארץ ומלואה", אַז אַלץ וואָס אַ איד פאַרמאָגט געהערט צום אויבערשטן. און דעריבער דאַרף ער צום אַלעם ערשטן אָפגעבן אַ צענטל — און דער צענטל דאַרף זיין מן המובחר [28] — צום לוי וואָס „הוי' הוא נחלתו" [29], און ערשט נאָך דעם, נוצט ער די אַנדערע טיילן פאַר זיינע איגענע צוועקן.

די הוראה אַבער איז ניט נאָר פון מצות מעשר וועלכע מען דאַרף געבן צום לוי, נאָר אויך פון מתנות כהונה. ווי דער חינוך איז מאריך ביי דער מצוה פון בכור [30] — די ערשטע (וואָס שטייט אין תורה) פון די כ"ד מתנות כהונה — אַז דאָס איז „למען דעת שהכל שלו".

23) ראה ד"ה זכור תרס"ה סעיף ט.

24) ובדוגמת המבואר בתו"ח לך לך (פד, ג) הטעם מה שסיפרה התורה עשיית החסד דאברהם רק לאחרי בואו לארץ כנען — כי ע"י עבודתו אז דוקא (משא"כ קודם בואו לארץ כנען) נמשך האור למטה, והי' סימן ונתינת כח לבנים.

25) תו"ח שם פג, סע"ג ואילך. לקו"ש ח"א ע' 41. ח"ג ע' 758. (ועד"ז — ראה רמב"ן פרשתנו יב, ו).

26) פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' 49 הערה 6.

27) לשון הכתוב תהלים כד, א.

28) ראה רמב"ם הל' מעשר פ"א הי"ג (לענין מעשר ראשון) וסוף הל' איסורי מזבח (לענין צדקה לעניים, אשר שיעור הבינוני שבה הוא „אחד מעשרה בנכסיו" (הל' מת"ע שם. יו"ד שם)).

29) שופטים יח, ב.

30) מצוה יח.

ס׳איז דאָך אַבער זעלבסטפֿאַרשטענדלעך אַז אין מעשר איז דאָ אַ הוראה מיוחדת וואָס איז ניטאָ אין מתנות כהונה.

וועט מען עס פֿאַרשטיין פון די צוויי קעגנזאַצן וועלכע זיינען דאָ אין דער דאָזיקער מצוה:

פון אײַן זײַט זיינען אין מעשר ניט באַשטימט קיין געניץ פֿירות וכדומה — אַז דוקא זיי זאָל מען דאַרפן מפריש זיין אַלס מעשר און געבן צום לוי (ניט ווי ביי רוב מתנות כהונה[33] וואָס מל־כתחילה, נאָך פֿאַר דער נתינה לכהן, זיי־נען שוין באַשטימט געווארן געניץ (טיילן פון) זאָכן, וואָס דוקא זיי דאַרף מען געבן צום כהן), וואָס דאָס וויסט אַז יעדער פֿרי — וועלכע ס׳זאָל ניט זיין (אויך די וואָס ער איז דערנאָך מפריש), געהערט זי (פֿריער) לחלוטין צו די בעלים.

ולאידך גיסא: אויך פֿאַר דער הפרשה איז שוין אויסגעשטעלט אַ באַשטימטער סכום — אַ צענטל, ניט מער און ניט ווייניקער, „אין מעשרין באומד"[34] — וואָס מען דאַרף געבן צום לוי (ניט ווי תרומה למשל[35], וואָס מדאורייתא

31) כולן מגויות בגמרא (ב"ק קי, ב. חולין קלג, ב) וברמב"ם (ריש הל׳ ביכורים). והרי ה„עשר במקדש" ו„ארבע בירושלים" (תוץ מביכורים), וגם „מתנות", שדה אחוזה, שדה חרמים וגזל הגר (שבגבולין) — הם דברים מסויימים ושאינם תלויים בהבעלים, וגם פדיון הבן ופטר חמור — אף שהסלעים והשה אינם מסויימים — הרי הבן והחמור הנפדים הם דברים מסויימים.

והמתנות שאינן קבועות ותלויות בהפרשת הבעלים — הרי אין להם שיעור (כדלהלן בפנים ובהערה 33).

בנוגע לתרומת מעשר — ראה להלן הערה 35.

32) רמב"ם הל׳ מעשר פ"א הי"ד.

33) וכן ביכורים, חלה וראשית הגז אין להם שיעור מה"ת. וגם מדרבנן יכול להוסיף על השיעור שקבעו (רמב"ם הל׳ ביכורים פ"ב הי"ז, רפ"ה. פ"י ה"ח).

האָט זי בכלל ניט קיין שיעור, מען גיט וויפל די בעלים ווילן, און אפילו מדרבנן, דאַרף מען עס געבן באומד", ווי דער מענטש שאַצט עס אָפּ).

פֿון דעם איז מובן אַז אין מצות מעשר וועלן ספֿעציעל אונטערשטראָכן דער געדאַנק פון „לה׳ הארץ ומלואה" מער ווי אין מתנות כהונה[33]: אַז דעם אויבערשטנס בעל־הבית׳שקייט איז אויך אויף דעם אייגנטום וואָס געהערט לכאו־רה אינגאַנצן צום מענטשן, און דאָס — אין דער צייט וועלן ער געהערט צום מענטשן (קודם ההפרשה); און ניט בלויז אַן אַלגעמיינע בעה"ב־שקייט (אַזוי ווי ביי תרומה אין דאָס גלייכן), נאָר — באיפן קבוע ומדוד.

ה. עפי"ז איז פֿאַרשטאַנדיק די שיי־כות פון מעשר צו יצחק׳ס עבודה דוקא: דער חילוק צווישן דער עבודה פון אברהם׳ען (קו החסד) און דער עבודה פון יצחק׳ן (קו הגבורה) איז[36]:

אברהם׳ס עבודה איז באַשטאַנען אין המשכה מלמעלה למטה. ד. ה. ער האָט ממשיך געווען דעם „מעלה" אין דעם „מטה", אַבער די מציאות פון דעם „מטה"

34) רמב"ם הל׳ תרומות פ"ג ה"ד.

35) ואפילו יותר מבתרומת מעשר — אף שגם בה ב׳ קצוות הנ"ל — כי מכיון שמעשר מותר לזרים (משא"כ תרומת מעשר) ו„אין בו קדושה כלל" (רמב"ם הל׳ מעשר פ"א ה"ב. וראה להלן הערה 69), הרי בו דוקא מתבטא אשר גם עניני הרשות של האדם שייכים לגבוה.

ויש לומר שגם זה מה שתרו"מ מבטאת הענין דלה׳ הארץ ומלואה יותר משאר המת־נות כהונה (בדומה למעשר), הוא לפי שגם היא (א) נקראת „מעשר" (קרח יח, כו). (ב) באה „מן המעשר". (ג) בחינת גבורה (ראה להלן סעיף ה׳, ורק שהיא גבורות ממותקות) — אוה"ת ראה ע׳ תשטז.

36) ראה בכ"ז תו"א ותו"ח ר"פ תולדות. ד"ה אריבי"ל עתיד הקב"ה תרח"ץ (סה"מ קונט׳ ח"ב) פ"ז ואילך. — וראה לקו"ש חט"ו ע׳ 194 ואילך.

איז „געבליבן" למטה ניט אויפגעהויבן. דאָקעגן יצחק'ס עבודה איז געווען „העלאה מלמטה למעלה", ער האָט אויפגעהויבן דעם מטה אין געמאַכט אים גופא — מצד זיין ענין — פאַר אַ כלי צו אלקות. און ווי געדאַרפט אַמאָל באריכות[37] דעם טעם וואָס יצחק האָט זיך פאַרנומען מיט חפירת בארות, ווייל דער אינהאַלט פון דעם איז: ניט אַרייגיסן, ברענגען מים חיים פון־אַן אַנדער אָרט, נאָר אַנטפלעקן און אַרויפהויבן די מים חיים וואָס געפינען זיך אונטן אין דער ערד במקום הבאר.

און דעריבער איז מעשר שייך בעיקר צו יצחק'ן, ווייל אויך דער ענין פון מעשר אונטערשטרייכט אַז דער אייגנטום פון מענטשן ווי ער איז מצד עצמו (נאָר אידער מען איז מקיים אין אים די מצוה פון הפרשת מעשר) איז שייך צום אויבערשטן. עס איז מער ניט, אַז קודם ההפרשה איז די דאָזיקע שייכות בהעלם, און די הפרשה איז מגלה[38] (דעם אויבערשטנס חלק אין זיין אייגנטום) וואָס איז געווען פון פריער (בדוגמת חפירת בארות, וואָס די חפירה איז מגלה די מים חיים וואָס זיינען געווען במקום הבאר פון פריער).

37) לקו"ש ח"א ע' 29. וראה גם בהמצויין בהערה שלפנ"ז.

38) ובפרט שלכמה שיטות * — ובכללם הרמב"ם (המ"א פ"י הי"ט וכ') — דבי' עסקינן — איסור טבל הוא מצד עירוב התרומות והמעשרות ושבו, כמבואר בארוכה באתוון דאורייתא — להר"י ענגל — כלל ב'. (וראה צפע"נ — להרגצובי — המ"א שם, שישנם ב' מיני טבל. עיי"ש).

*) באתוון דאורייתא שם, שבנוגע להמציאות, גם התוספות (יבמות פו, א) ס"ל שהתרומה מעורבת בטבל (ורק שס"ל שאיסור הטבל אינו מצד התרומה המעורבת בו כ"א איסור עצמי).

און דאָס איז אויך דער טעם וואָס מעשר גיט מען צו א לוי, ווייל אויך לוי איז ענינו העלאה מלמטה למעלה, בחינת יצחק[39] (ניט ווי כהן וואָס ענינו איז המשכה מלמעלה למטה).

ו. עפ"י הנ"ל ווערט מען אויך פאַרשטיין דעם טעם וואָס דער מעשר של אברהם איז געווען בלויז פון מלחמה־שלל, בדוגמת תרומת המכס ביי מלחמת מדין:

ביי אַ מלחמה פון צוויי צדדים, אַפילו ווען איין צד איז פיל שטאַרקער פון צווייטן, קען מען קיינמאָל ניט זיין זיכער ווער עס ווערט מנצח זיין. וואָס דערפאַר האָט מען געזאָגט צו בן הדד מלך ארם „אל יתהלל חוגר כמפתח"[40] — כאָטש אַז ארם איז געווען פיל שטאַרקער (עפ"י טבע) פון אידן (וואָס דערפאַר האָט ער זיך באַרימט אַז ער ווערט מנצח זיין) — ווייל לפעמים קען דער שוואַכערער צד זיך שטאַרקן און מנצח זיין. וואָס דעריבער איז אַלע מאָל ווען מען זיגט אין אַ מלחמה, אַפילו ווען ס'איז מנצח דער שטאַרקערער צד, דאַרף דער מנצח אָפגעבן אַ ספעציעלן שבח והודי', צום אויבערשטן.

עאכו"כ אין פאַל ווען דער נצחון איז למעלה מהטבע לגמרי, אַזוי ווי אין דער מלחמה פון אברהם אבינו, ווען געציילטע מענטשן (אָדער בלויז צוויי מענטשן[41]) האָבן באַזיגט פיר שטאַרקע מלכים[42], און עד"ז אויך ביי מלחמת מדין, וואָס כאָטש עס האָבן זיך אין איר באַטייליקט „שנים עשר אלף חלוצי צבא"[43]

39) ראה אוה"ת ראה שם ובהמצויין שם.

40) מלכים א כ, יא.

41) ראה רש"י פרשתנו יד, יד (מנדרים לב, סע"א): אליעזר לבדו הי'.

42) ובפרט על פי מה שאמרו (סנהדרין קח, סע"ב) שדינן עפרא כו'.

43) מטות לא, ה.

— איז די מלחמה געפירט געוואָרן למ־עלה מדרך הטבע, ווייל בדרך הטבע, איז לא ימלט אַז עס זאָל ניט שאַטן עפּעס אויך דעם צד וואָס קומט אַרויס בנצחון גמור, און דאָ, במלחמת מדין, שטייט „ולא נפקד ממנו איש“ [44] — קומט דאָך אין אַזאָ פאַל גאָר אַ ספּע־ציעלער שבח והודי׳ צום אויבערשטן [45].

און דאָס איז די שייכות פון נתינת מעשר פון שלל מלחמה צו דער עבודה פון אברהם׳ן — המשכת אלקות מלמ־עלה למטה [46]: וויבאַלד אַז דעם שלל האָט ער באַקומען דורך אַ נס, איז דאָך דאָס ביי אים מלכתחילה (ניט קיין ענין פון וועלט נאָר) אלקות. הן אמת אַז אויך בשעת מען דאַנקט דעם אויבערשטן און מען איז אים משבח פאָר אַ נס, ווייזט מען דערמיט אַז דער אויבער־שטער איז אַ בעל הבית אויך אויף טבע [47] און פירט אַן מיט איר [48] [וב־פרט נאָך וועז דער נס איז מלובש אין טבע [49] — אַזוי ווי דער נס וואָס איז געווען ביי אברהם אבינו, וואָס ער האָט מלחמה געהאַט מיט די מלכים], קומט אַבער דער גילוי מצד המשכת האור שלמעלה מהטבע, ניט מצד הטבע עצמו. און דעריבער איז דאָס מתאים מיט עבו־דתו של אברהם אבינו „ויקרא גו׳ א־ל עולם“, וואָס זיין אויסרופן א־ל עולם — אַז וועלט איז אלקות [50], איז עס ביי אים געווען (ניט מצד „עולם“ גופא, נאָר) בדרך מלמעלה למטה [51].

---

44) שם לא, מט.

45) וכהמשך הכתוב שם (לא, נ): ונקרב גו׳. וראה רמב״ן שם (פסוק מט).

46) ראה עד״ז צפע״נ — להרגצובי — פרשתנו ע׳ נא־ב, שמקשר מה שאברהם „קיים מעשר רק תרומת מכס“ עם מה ש„כל התורה נתגלה לו בלא דוחק“ „גדר קנין ולא שעבוד הגוף“. עיי״ש.

47) ועפי״ז יש לבאר מה שהכתוב מדגיש שמלכי צדק הי׳ כהן לא־ל עליון — כי „א־ל עליון“ מורה שהוא שליט על הטבע (ראה אוה״ת יתרו ס״ע תשמת ואילך), ונתי־נת המעשר דאברהם הי׳ מצד גילוי בחינה זו.

48) תו״א מב, א (ומדבר שם בענין הניסים שאינם מלובשים בטבע. וראה ד״ה נתת ליראיך תשי״ב, שגם הניסים שלמעלה מהטבע, מכיון ששידוד הטבע הוא רק בפרט אחד ולא בכללות הדבר — פועלים רוממות בהטבע. עיי״ש).

49) ראה תו״א ק, א. אוה״ת שם ע׳ תשלח.

50) וירא כא, לג. לקו״ת תבא מב, ד. מג, ג. אנכי ה״א תרע״ג (בהמשך בששה״ק תער״ב). סד״ה ויטע אשל תש״ב. ועוד.

51) ולכן „ויקרא גו׳ א־ל עולם“ בא ע״י „ויטע אשל“ — גמ״ח — המשכה מלמעלה למטה.

ז. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים

וואָס עס שטייט אין פּרקי דר"א [52] אויפן פּסוק ויזרע יצחק: "וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים כד"א זרעו לכם לצדקה".

וואָס איז אַזוי דער וואונדער "וכי יצחק זרע דגן ח"ו"? איז מען מסביר [53]: אַזוי ווי די אבות זיינען געווען רועי צאן און האָבן געוואַנדערט פון איין אָרט צום צווייטן, און זייען דגן קען מען דאָך נאָר וועז מען געפינט זיך בקביעות אויף איין אָרט, דערפאַר איז דער פדר"א מכריח אַז "ויזרע יצחק" מיינט נישט "זרע דגן", נאָר "זרע צדקה".

לויט דעם ביאור איז אָבער ניט מובן:

א) ס'איז טאַקע דאָ אַ הכרח אַז יצחק האָט ניט געזייט קיין דגן, וואָס איז אָבער דערביי אַזוי דער געוואָלד ביז מ'זאָל דערויף זאָגן "חס ושלום" [54]?

ב) אין מדרש און אין פירש"י [55] אַז יצחק האָט יע געזייט דגן. איז דאָס פאַר זיך אַליין — קיין פּלא ניט, ווייל מען געפינט במדרשי חז"ל אין אַ סך ערטער כמה דיעות חלוקות. ס'איז אָבער דאָ אַ כלל אַז עס קענען ניט זיין קיין סברות הפוכות לגמרי [56]. היינט ווי איז שייך אַז לפי דעת המדרש ורש"י האָט יצחק יע געזייט דגן, און לדעת הפדר"א איז עס אַזוי ווייט אָפגעפרעגט ביז צום זאָגן "וכי יצחק זרע דגן חס ושלום"?

נאָר דער ביאור אין דעם איז: אויך לויט פדר"א איז דער פירוש פון "ויזרע יצחק" כפשוטו אַז יצחק האָט געזייט דגן (וואָרום "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" [57]). און מיטן זאָגן "וכי יצחק זרע דגן ח"ו אלא כו' זרע צדקה" מיינט ער אַרויסצובערענגען דעם תוכן און פנימיות פון דעם "ויזרע":

אויף די אבות שטייט "הן הן המרכבה" [58] שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מעניני עה"ז . . כל ימיהם [59]".

איז דעריבער חס ושלום צו זאָגן אַז דער "ויזרע" ביי יצחק"ן איז געווען אין תוכן אַן ענין פון זריעת דגן [60]. דערפאַר זאָגט דער פרדר"א אַז "ויזרע יצחק", וואָס בחיצוניות האָט ער טאַקע געזייט דגן, איז אין תוך געזומען דאָס געווען "זרע צדקה": יצחק האָט געפֿאַרפט מתקן זיין מעשרות, און ווי באַלד אַז מצות מעשר מן התורה איז דוקא פון תבואה און דוקא פון איינגענע תבואה [61], האָט ער דעריבער געזייט דגן צוליב מפריש זיין מעשר. איז עס בכן ניט קיין ענין פון "זרע דגן" נאָר "זרע צדקה" [62] — "ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו" [63].

ח. עפ"י הנ"ל איז פאַרשטאַנדיק די מעלה פון דעם מעשר וואָס אברהם האָט

---

52) רפל"ג.

53) ביאור הרד"ל לפרדר"א שם.

54) בהוצאת הרד"ל השמיט התיבות ח"ו. אבל כ"ה בכל הדפוסים שראיתי. וכן הובא בכפתור ופרח פ"א ד"ה האבות.

55) תוספות (ד"ה איכא דאמרי) ביצה יג, א. וראה דרכי שלום כללי הש"ס (נדפס בשד"ח כרך יו"ד) כלל תטו.

56) שבת סג, א. וש"נ.

57) ב"ר פמ"ז, ו. פב, ו.

58) תניא פכ"ג.

59) ומה שאינו מתמה על שארי ענינים הגשמיים של האבות — מובן עפ"י מ"ש בתו"ח ויחי (קב, ב) שהטעם מה שהאבות היו רועי צאן דוקא, לפי ש"אין בעסק זה שום טרדא כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה בלתי לה' לבדו". משא"כ "בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בחרישה וזריעה וקצירה".

60) רמב"ם הל' מעשר פ"ב ה"ב.

61) ובדוגמת "המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו" (שבת צג, סע"ב), כי מכיון שהכלי טפלה להאוכל אין זה ענין של הוצאת כלי.

געגעבן אויף דעם מעשר וואָס יצחק האָט געגעבן:

דער רכוש וואָס אברהם האָט געפאָנגען בעת דער מלחמה, איז אויך אין תוכן געווען (בגילוי [62]) אַ גשמיות'דיקער רכוש. און דערי׳בער בשעת אברהם האָט געגעבן פון דעם רכוש מעשר צו שם'ען וואָס ער איז געווען „כהן לא־ל עליון" [63], האָט ער דערמיט אַרויסגעוויזן אַז אויך גשמיות'דיקע ענינים געהערן צום אויבערשטן. משא״כ ביי יצחק'ן, וויבאַלד אַז מלכתחילה איז זיין זריעה ניט געווען קיין ענין פון „זרע דגן", איז דאָך דורך נתינת מעשר פון דעם סאָרט דגן וועלט ניט אויסגעדריקט אַז אויך גשמיות'דיקע ענינים געהערן צום אויבערשטן.

[ובהוגמת הענין שישנו אין „וכל מעשיך לשם שמים" און „בכל דרכיך דעהו" [64] אויף קיום המצות בדברים גשמיים: דעם דבר גשמי מיט וועלכן מען איז מקיים אַ מצוה נוצט אים דער מענטש מלכתחילה צוליב דעם קיום המצוה. דריקט זיך במילא דאָ ניט אויס אַז גשמיות ממש איז אלקות. משא״כ די עבודה פון „וכל מעשיך לשם שמים" און „בכל דרכיך דעהו", באַווייזט אַז אויך זיינע פריוואָטע מעשים און דרכים זיינען „לשם שמים" און אין אַן אופן פון „דעהו"].

און דאָס איז ניט קיין סתירה להנ״ל (סעיף ה״ו) אַז דוקא יצחק'ס מעשר דריקט אויס אַז אויך וועלט איז אלקות — ווייל אדרבה: דאָס איז דער ענין פון „העלאה מלמטה למעלה", עבודתו של יצחק, כדלהלן.

ט. ביי „העלאה מלמטה למעלה", ווערט אויפגעהויבן דער מטה גופא, דאָס איז אַבער אין אַ תנועה פון העלאה: ער ווערט אויפגעהויבן און גייט אַרויס פון זיין ני־ דערי׳קייט; משא״כ ביי „המשכה מלמעלה למטה", כאָטש די המשכת אלקות אין דעם „מטה" איז מלמעלה — ניט מצד אים אַליין, קומט אַבער די המשכה אין אים ווי ער געפינט זיך למטה [65].

און דערי׳בער, כאָטש אַז דער רכוש פון וועלכן יצחק האָט געגעבן מעשר איז געווען אַ נאַטירלעכער רכוש (בידיעתו של יצחק) און פון דעם מטה האָט ער געמאַכט אַ מצוה, האָט ער עס אַבער געטאָן אין אַן אופן פון העלאה, אַז דער רכוש איז אַרויס פון זיין „מטה" און האָט זיך אויפגעהויבן צו דער מצוה, ביז אַז דאָס איז געוואָרן זיין גאַנצער אינ־ האַלט [66].

משא״כ ביי דעם מעשר וואָס אברהם האָט געגעבן, כאָטש אַז דער שלל איז געקומען מצד המשכה מלמעלה — דורך דעם נס וואָס איז דערבי׳ געווען, איז אַבער די מצוה נמשך געוואָרן אין דעם רכוש ווי ער איז פאַרבליבן אין זיין אינהאַלט — מטה.

---

62) אבל בפנימיות, כל עניני האבות היו עניני אלקות. וראה תו״ח שם שהטעם הא־ מיתי למה שהאבות היו רועי צאן (אף ושכ־ פשטות הוא, לפי שזהו העסק היחידי שאין בו טרדא) הוא „לפי שהאבות נק' רועים למעלה כו׳", עיי״ש.

63) פרשתנו יד, יח.

64) אבות פ״ב מי״ב. משלי ג, ו. ההפרש שבין שני הענינים — ראה לקו״ש ח״ג ע' 907. 932.

65) כמובן מהמבואר בלקו״ת ראה (כו, א. כח, א־ב) בענין ההפרש שבין שהם לישפה, שהם דוגמת אברהם ויצחק (שם כו, סע״ד).

66) ובדוגמת הירוע (ד״ה ועשית ח״ש תרס״ו. תורת שלום ע' 51. 184) שהעבודה שמצד היחוד מלמטה למעלה הוא הפרישות וההפשטה מענייני העולם, והעבודה שמצד היחוד מלמעלמ״ט הוא שהוא נהנה מהגשמי אלא שזה עצמו הוא הנאה אלקית.

יו"ד. און דאָס איז אויך דער טעם וואָס אויף מצות מעשר ווי זי איז געגעבן געוואָרן צו אונז לאחרי מ"ת דאַרף מען האָבן אַ נתינת כח (ניט נאָר פון הפרשת מעשר דיצחק, נאָר) אויך פון הפרשת מעשר דאברהם [67]:

מצות מעשר באַדייט דאָך, אַז אויך דעם מענטשנס פֿריוואָטע ענינים וועלכע ער טוט מצד טבעו [68] — וואָס אויך לאחרי העבודה פון "לשם שמים" און "דעהו" פאַרבליבן זיי "מעשיך" און "דרכיך" [69] — דאַרפן זיי זיין דורכגעדרונגען מיט אלקות

(וכמובן בפשטות פון דעם וואָס פון יעדער רכוש וואָס אַ איד האָט, אויך וועז ער איז אויסן די "גשמיות" דערפון, דאַרף ער געבן דערפון אַ צענטל צום אויבערשטן).

דאַרף מען דעריבער נעמען דעם כח דערויף פון אברהם'ן און וואָס האָט געגעבן מעשר פון אַ רכוש וואָס "ענינו" איז "גשמיות".

יא. נוסף לזה: אויף מצות מעשר שטייט [70] "עשר בשביל שתתעשר", די כוונה אין נתינת מעשר — בכדי צו וויזן וויי דורך דער מצוה וועט מען רייך. און דער אויבערשטער בעט "ובחנוני נא בזאת" (טראָץ דעם לאו "לא תנסו") [71], וויייל די כוונה ביי מצות מעשר איז צו אַרויסווייזן דעם עושר וואָס מען באַקומט דורך דער מצוה.

און וויבאַלד אַז די כוונה פון מעשר איז צו באַוויזן די השפעה וואָס וועט נמשך מלמעלה דורך קיום המצות, דעריבער איז זי שייך צו אברהם'ן און וואָס זיין ענין איז געווען "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם" כנ"ל, אַרויסרופן און מודיע זיין אַז דער אויבערשטער איז דער וואָס פירט אַן מיט דער גאַנצער וועלט און גיט צו יעדן איינעם כל צרכיו בחסד [72].

(משיחות ש"פ תולדות, י"ט כסלו וש"פ מקץ תשכ"ה)

---

67) ויש לומר שהמעשר דיצחק הבא לאחרי המעשר דאברהם הוא דוגמת מה שגם עכשיו (לאחרי מ"ת) הפרשת מעשר ללוי (גבורה) באה לאחרי הפרשת תרומה לכהן (חסד).

68) שזה (משא"כ תאוה חומרית) צ"ל בשביל קיום העולם (ראה יומא סט, ב: נקטלי' (ליצרא דעבירה) כליא עלמא). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1109-10, הטעם מה שלדעת ר' ישמעאל (חולין טז, ב) "משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאוה", כי בשביל הכוונה ד"דירה בתחתונים" צריך לברר גם בשר זה.

69) וגם זה נרמז במצות מעשר, אשר גם חלק המעשר, גם לאחרי שהופרש וניתן ללוי (ש"ה' הוא נחלתו"), לא רק שמותר הוא לזרים, אלא גם כשלוי אוכלו, אין שום דינים באכילתו [ולא כמ"ד מתנות כהונה, אשר (גם הזרוע לחיים וקיבה ושמותר להא-כילן לכלבים (רמב"ם הל' ביכורים פ"ט ה"כ), כשכהנים אוכלין אותן) "אין נאכלות אלא צלי" (חולין קלב, ב. רמב"ם שם הכ"ב)].

70) שבת קיט, א. תענית ט, א.

71) ואתחנן ו, טז.

72) מלאכי ג, יו"ד. תענית שם. וברדב"ז (הל' מת"ע פ"ז ה"י) "שגם בצדקה הותר הנסיון". וראה טושו"ע יו"ד סו"ס רמז ובאחרונים שם.

73) שם א"ל בחסד, חסד א"ל כל היום (תהלים נב, ג. לקו"ת תזריע כג, ג. ר"ה ס, ד. ובכ"מ).